

Svar på ISF-rapport

**Rapport – 2023:14 Hur fungerar närståendepenning?
En granskning av möjligheter och hinder för att ta del av stödet
för vård av närstående.**

Försäkringskassan

Datum: 2024-01-22

**Försäkringskassans svar på ISF:s rapport 2023:14 Hur fungerar
närståendepenning? En granskning av möjligheter och hinder för att ta del av
stödet för vård av närstående.**

FK 2023/036757

Innehåll

Försäkringskassans kommentarer	3
Allmänna synpunkter på rapporten	3
Utveckla ansökningsprocessen, vilket innefattar ansökan, läkarutlåtandet och samtycket, så att den blir enklare för alla inblandande	3
Utveckla stödet till utredarna i centrala delar av bedömningen av rätten till närståendepenning	4
Analysera om tillämpningen av undantagen vid sen ansökan överensstämmer med lagstiftningens intentioner	4
Utveckla informationsarbetet om närståendepenning.....	5

Sammanfattning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har undersökt hur närståendepenning fungerar utifrån dess syfte och hur Försäkringskassan arbetar med förmånen. I rapporten lämnar ISF rekommendationer till regeringen samt till Försäkringskassan.

Försäkringskassan beskriver i sitt svar ett pågående utvecklingsarbete som väl motsvarar de rekommendationer ISF ger avseende en utvecklad ansökningsprocess. Gällande stöd till utredare i centrala delar av bedömning av rätten till närståendepenning konstateras att strukturer för stöd i tillämpning och metod finns. Närståendepenning är en relativt liten förmån sett till försäkringsutgifter och ärendevolymer där de flesta beviljas ersättning. Därmed finns små förutsättningar för Försäkringskassan att driva prejudikatsmål i domstol.

Försäkringskassan ser att regeringens intention angående tillämpningen av undantag vid sen ansökan är oklar, men konstaterar i sammanhanget att de flesta som ansöker om förmånen beviljas ersättning. Försäkringskassan utvecklar kontinuerligt sin hemsida för att det ska vara lätt att hitta och förstå information om närståendepenning för den som vårdar, den som är sjuk och för hälso- och sjukvården.

Försäkringskassans kommentarer

Försäkringskassan väljer att inledningsvis lämna några allmänna synpunkter på delar av rapporten. Därefter följer kommentarer på de rekommendationer som ISF har lämnat till Försäkringskassan.

Allmänna synpunkter på rapporten

Närståendepenning är som ISF beskriver en relativt liten förmån sett till försäkringsutgifter och ärendevolymer. Samtidigt har närståendepenning stor betydelse bland annat ur ett trygghetsperspektiv för enskilda personer, både svårt sjuka och närstående. ISF rekommenderar regeringen att göra en översyn av förmånens regler och analysera dess konstruktion. Försäkringskassan kan se att det utifrån en enklare hantering finns skäl att utreda möjligheten att fler vårdare samtidigt ska kunna få närståendepenning. Precis som ISF anger finns det även skäl att förtydliga hur begreppet svårt sjuk förhåller sig till psykisk sjukdom för att klarlägga vilka situationer som kan omfattas av förmånen.

ISF gör gällande att Försäkringskassan inte har prioriterat närståendepenning. Försäkringskassan delar inte den uppfattningen. Det saknas grund att hävda att förmånen inte är prioriterad och i så fall i förhållande till vad. En omfattande utveckling pågår i förmånen och för närståendepenning liksom för andra förmåner finns såväl it-stöd som styrande och stödjande dokument som kontinuerligt revideras och uppdateras.

Utveckla ansökningsprocessen, vilket innefattar ansökan, läkarutlåtandet och samtycket, så att den blir enklare för alla inblandande

En utveckling av ansökningsprocessen för närståendepenning pågår bland annat med syfte att förenkla för den sökande. Under 2024 kommer det bli möjligt med digital överföring av läkarutlåtande från hälso- och sjukvården till Försäkringskassan. Försäkringskassan gör bedömningen att hanteringen avsevärt kommer att underlätta ansökningsprocessen. Till exempel kommer den sökande inte behöva hantera läkarutlåtandet eller bifoga det till sin ansökan. Därutöver ger digital överföring möjlighet för hälso- och sjukvården att komplettera läkarutlåtandet digitalt vilket innebär en mindre administrativ belastning för alla parter. En snabbare ansökningsprocess tillsammans med ett högre antal ärenden med kompletta underlag kan därmed förväntas.

Samtidigt konstaterar Försäkringskassan att närståendepenning i sin konstruktion skiljer sig från många andra förmåner. Det läkarutlåtande som utfärdas avser den svårt sjuka personen men det är den närstående som ansöker om ersättning. I ansökningsförfarandet ska Försäkringskassan underlätta för den sökande men också beakta sekretessbestämmelser och värna integriteten för den som vårdas. I samband med pågående it-utveckling ser Försäkringskassan över utformningen och hanteringen av det samtycke den som är sjuk ska lämna samt det läkarutlåtande som lämnas från hälso- och sjukvården.

Utveckla stödet till utredarna i centrala delar av bedömningen av rätten till närståendepenning

Det finns ett strukturerat stöd till utredare i såväl tillämpning som metod. Därutöver pågår en utveckling av strukturer för arbetsplatslärande och kompetensutveckling. Försäkringskassan arbetar kontinuerligt med revidering och uppdatering av styrande och stödjande dokument.

ISF påtalar i sin rapport att vägledningen för närståendepenning saknar hänvisningar till domar. Försäkringskassan konstaterar att det saknas avgöranden i Högsta förvaltningsdomstolen liksom att de kammarrättsdomar som finns inte är prejudicerande. Närståendepenning är en relativt liten förmån där beviljandegraden är hög, vilket gör att det redan från början blir färre mål och ett litet urval av mål att driva.

Försäkringskassan har också att beakta det bedömningsutrymme som lagstiftaren har lämnat när det gäller bedömningen av rätten till närståendepenning. Ett alltför snävt resonemang utan stöd i praxis riskerar att inskränka bedömningsutrymmet.

Försäkringskassan har sedan en tid tillbaka, utifrån förmånens konstruktion i förhållande till föräldralediga, uppmärksammat allmänna ombudet på ärenden som kan drivas i domstol för att utveckla rättspraxis på området.

Analysera om tillämpningen av undantagen vid sen ansökan överensstämmer med lagstiftningens intentioner

Försäkringskassan kan inledningsvis konstatera att majoriteten av alla ansökningar om närståendepenning beviljas och att det därmed endast är ett fåtal ansökningar som avslås. Det saknas aktuell statistik om hur många som har ansökt för sent av de som får avslag, men det rör sig sannolikt om ett relativt litet antal ärenden sett till det totala antalet ansökningar.

Som ISF skriver är regeringens intention angående tillämpningen av undantag vid sen ansökan oklar. Det är inte heller tydligt varför regeringen ansåg att utebliven anmälan kan likställas med en sen ansökan. Utöver detta saknas det rättspraxis som Försäkringskassan kan stödja tillämpningen av undantag på. Det gäller såväl underlåtenhet att ansöka inom tre månader som att anmäla vård av svårt sjuk närstående.

Försäkringskassan har tolkat hänvisningen till rättspraxis i förarbetena¹ som att den avser tidigare praxis från Försäkringsöverdomstolen avseende sen anmälan av sjukdom i sjukpenningärenden. Försäkringskassan gör i dag samma bedömning av undantag vid sen ansökan om närståendepenning som man gör av sen anmälan inom sjukpenning. När bestämmelserna om ersättning för närståendevård infördes hänvisade förarbetena² dock till rättspraxis beträffande både sjukpenning och föräldrapenningsförmåner. I vägledningen för närståendepenning saknas i dag hänvisning till vägledningen för föräldrapenningsförmåner, vilket är något Försäkringskassan kommer att se över.

¹ Prop. 2012/13:169 s. 28

² Prop. 1987/88:176 s. 118

Utveckla informationsarbetet om närståendepenning

Information om närståendepenning behöver nå en bred allmänhet, eftersom förmånen inte är riktad till en specifik målgrupp. I Försäkringskassans uppdrag ingår att informera om förmånen. Sådan information ges på Försäkringskassans hemsida och i samarbete med hälso- och sjukvården, intresseorganisationer samt kommuner och regioner.

Försäkringskassan utvecklar kontinuerligt hemsidan för att det ska vara lätt att hitta och förstå information om närståendepenning för den som vårdar, den som är sjuk och för hälso- och sjukvården.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av avdelningschef Leif Höök och verksamhetsutvecklare Mathias Elmvret, den senare som föredragande.

Nils Öberg

Mathias Elmvret